

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОЛЕКТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Сергій Сергійович ШМАТОВАЛЕНКО,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Кризові явища в кредитно-фінансовій сфері України призвели до різкого збільшення заборгованості населення за кредитами та обумовили появу нового виду послуг, спрямованих на примушування суб'єктами господарювання (колекторами) громадян (позичальників) виконати цивільно-правові зобов'язання перед фінансовими установами. Аналіз результатів діяльності колекторських компаній свідчить, що банками (кредиторами) з метою погашення проблемної заборгованості надається зазначеним суб'єктам господарювання право вимагати від боржників виконання зобов'язань за кредитними договорами на користь фінансових установ. Разом з тим, зазначений вид діяльності не знайшов чіткого нормативно-правового врегулювання в системі чинного законодавства України.

Колекторство – це засноване на законі конвеєрне стягнення великої кількості переважно однотипних (однакова кількість однотипних документів, які підтверджують борг і різняться лише персональними даними позичальника) та безперечних боргів (немає про що сперечатися з боржником: останній повинен повернути гроші і сплатити нараховані відсотки та санкції) [1; с. 31].

Для України колекторська діяльність залишається відносно новим явищем, хоча вже існує ряд компаній, що займаються цим. Основною метою таких компаній є професійне стягнення проблемних заборгованостей, використовуючи цивілізовані методи, які дозволяють повернути борги без агресивних дій. Цей процес збору боргів, що зрештою являється одним з найстаріших видів бізнесу, традиційно забезпечує роботу юристам, адвокатам, а часом і кримінальним елементам. Проте останнім часом, протягом короткого періоду, кількість невиконаних фінансових зобов'язань як громадян, так і організацій значно зросла. Це явище частково зумовлене підвищеним попитом на споживче кредитування, а також

наслідками світової фінансової кризи. Споживчі кредити, хоча й є привабливими з точки зору розвитку банківських послуг, водночас представляють високий ризик. У цій ситуації колекторські компанії стають важливими гравцями на ринку, оскільки вони допомагають відновити фінансову стабільність як для кредиторів, так і для боржників, пропонуючи різноманітні механізми для врегулювання заборгованостей. Таким чином, колекторська діяльність може стати ключовим елементом у формуванні більш здорового фінансового середовища в Україні. На сьогодні існують колекторські та юридичні компанії зі збору боргів, принципової відмінності між якими немає. Усе залежить від методів і технологій стягнення, які використовує компанія. При цьому колектори-фахівці зі стягнення боргів – це не обов'язково юристи, ними можуть бути люди будь-яких професій. Основне їхнє завдання – повернення боргу. Оскільки борги переважно стягаються в досудовому порядку, колектори повинні володіти навичками проведення переговорів і методами переконання. Якщо колекторами виступають юристи, то вони мають деяку перевагу в роботі з боржниками, оскільки можуть пред'явити претензії кваліфіковано.

Що стосується законодавчого регулювання (правових підстав) діяльності колекторських фірм в Україні, то відповідний спеціальний законодавчий акт відсутній, хоча створено законопроект №4920 «Про захист споживачів від зловживань з боку колекторів».

Цей Закон визначатиме загальні принципи та правові засади діяльності колекторів в Україні і спрямовується на створення єдиного механізму захисту прав споживачів у сукупності із Законом України «Про захист прав споживачів».

Колекторська діяльність тісно межує з кримінально карними діяннями разом з іншими порушеннями законодавства. Так, за кредитним договором банк або інша фінансова установа зобов'язується надати кошти (кредит) позичальникові в розмірі та на умовах, визначених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит і сплатити відсотки. Цивільним кодексом України встановлено, що кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою внаслідок передання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги), правонаступництва, виконання обов'язку боржника поручителем чи заставодавцем (майновим

поручителем) або виконання обов'язку боржника третьою особою. Частина 3 ст. 512 Цивільного кодексу України містить положення, згідно з яким кредитор у зобов'язанні не може бути замінений, якщо це встановлено договором або законом. Так, колекторська компанія може діяти від мені банку (кредитора) на підставі договору доручення, комісії або надання послуг за певну винагороду. У такому разі банк разом із наданням колектору права вчинити певні юридичні дії щодо стягнення з боржника заборгованості передає також інформацію про клієнта боржника. При цьому ст. 1076 Цивільного кодексу України встановлено, що банк гарантує таємницю банківського рахунку, операцій за рахунком і відомостей про клієнта. Відомості про операції та рахунки можуть бути надані лише самим клієнтам або їхнім представникам. Іншим особам, у тому числі органам державної влади, їхнім посадовим і службовим особам такі відомості можуть бути надані виключно у випадках та в порядку, встановлених Законом України «Про банки і банківську діяльність». Вказаним законом встановлено, що банківською таємницею, зокрема, є відомості про банківські рахунки клієнтів та їхній фінансово-економічний стан тощо. Приватні особи та організації, які при виконанні своїх функцій або наданні послуг банку безпосередньо чи опосередковано отримали конфіденційну інформацію, зобов'язані не розголошувати цю інформацію та не використовувати її на свою користь чи на користь третіх осіб [2; с. 30].

Як показує практика, колектори діють також шляхом впливу не лише на боржника, а й на членів його родини, близьких, співробітників тощо. При цьому необхідною передумовою вчинення такого впливу є наявність інформації про цих осіб, їхні телефони, адреси місця проживання та роботи. Однак, відповідно до Закону України «Про інформацію», інформація про особу охороняється законом [3; с. 650]. А Конституцією України визначено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених нею [4; с. 141].

Звертаючись до зарубіжного досвіду, слід зазначити, що професійна діяльність стосовно повернення простроченої заборгованості (інакше – колекторський бізнес) існує вже понад століття і є невід'ємною частиною фінансових систем низки

країн. Так, у Франції, Хорватії, Чехії та деяких інших європейських країнах повернення простроченої заборгованості регулюється загальними нормами цивільних (торгових) кодексів. Окремі держави вдаються до створення спеціальних законів, що регулюють, як правило, відносини, пов'язані з організацією діяльності колекторів.

У США колекторська діяльність регулюється Законом 1978 «Про сумлінну практику стягнення боргів», метою якого є впорядкування діяльності збирачів боргів і боротьба з незаконними методами збору боргів. Зокрема, закон визначає неправомірним використання погроз, завдання фізичної шкоди боржнику, його близьким або майну, загроз зіпсувати репутацію, уживання образ і непристойних виразів у розмовах з боржником, використання постійно повторюваних телефонних дзвінків, що мають на меті змусити його заплатити, і т.д. Даним нормативно-правовим актом також передбачається відповідальність колектора у разі порушення положень даного закону.

На сьогодні відсутнє законодавче визначення колекторських послуг. Відповідно до практики їх розуміють як вчинення дій, спрямованих на забезпечення виконання боржником існуючих грошових зобов'язань перед кредитором. При цьому, стягненню боргу може передувати його викуп колекторською організацією у кредитора. Сфери колекторської діяльності насамперед повинні включати стягнення боргів, що виникли перед: банківськими та не банківськими фінансовими установами (кредитними спілками, страховими компаніями тощо); підприємствами житлово-комунального господарства; торговими та промисловими підприємствами.[5; с. 57].

Отже, відносини у фінансовій сфері щодо колекторської діяльності регулюються Конституцією України, Кримінальним кодексом України, Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законами України «Про банки і банківську діяльність», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про державну податкову службу в Україні», «Про інформацію», «Про захист персональних даних», нормативно-правовими актами Національного банку України та Кабінету Міністрів України. Але питання більш чіткого регулювання діяльності колекторських компаній на законодавчому рівні залишається актуальним.

В законодавстві держави відсутній конче необхідний окремий нормативно-правий акт. У зв'язку з цим дії компаній, що проводять діяльність в цій сфері чітко не регламентовані.

Список використаних джерел:

1. Яковлева Н. Правила спілкування позичальника з колектором: монографія. Київ: Інтерком, 2009. 345 с.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5. С. 30.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. С. 650.
4. Конституція України: *Відомості Верховної Ради України*. 1996 р. № 30. С. 141.
5. Двірська О.В. Правове регулювання діяльності колекторських компаній в Україні. *Правовий вісник університету «Крок»*: ВІЗ «Університет економіки та права», № 24 с.57